

МОВА ТА ПАНДЕМІЯ: ОНОВЛЕННЯ СЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ МЕТАФОР СУЧАСНОСТІ

Вероніка Гайдар

викладач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

LANGUAGE AND THE PANDEMIC: RENEWING THE SEMANTICAL SPACE OF MODERN METAPHORS

Author: Veronika Haidar

Abstract.

Description of metaphorical models' semantic nature of is one of the urgent tasks in linguistics, because metaphors, firstly, identify key objects, events and spheres of life, and secondly, significantly affect the renewal of lexical and stylistic potential of languages.

The article aims to explore the essence of metaphorical rethinking of reality under the influence of key media messages for 2020 and early 2021 year – the COVID-19 pandemic and accompanying risks. Linguistic-stylistic and semantic analysis of media messages allows to identify metaphors-neologisms – linguistic contexts that are born in our time of destructive virus and other threats, examples of key (frequent) words in these contexts, as well as to clarify the ways to update existing semantic spaces of metaphorical field in modern English.

Metaphors in the analyzed newspaper articles are mainly used to describe political and economic events, health and environmental issues, agricultural matters, trade, and occasionally cover cultural and sporting events, however, all semantic topics are interrelated due to the impact of the global risks of our time.

ВСТУП

Сучасна теорія метафори народилася в контексті аналітичної філософії. У своїй фундаментальній статті під назвою «Метафора» американський філософ Макс Блек (*Black, 1955*) представив концепцію припустимих рамок або систем пов'язаних з ними загальних пам'яток, щоб описати, як інтуїтивно дисонансні висловлювання можна пояснити зрозумілими словами, а потім поділитися з іншими за допомогою традиційного риторичного засобу відомого як метафора. За допомогою метафори ми виражаємо нове або незвичне, цільове, з точки зору концепцій, які є більш відомими і вважаються загальнодоступними (*Rohrer, 2007; Fauconnier, Turner, 2008*).

У своїй відомій книзі «Метафори, за якими ми живемо», американські лінгвісти Джордж Лакофф та Марк Джонсон (*Lakoff, Johnson, 1980*) викладають лінгвістичні основи метафоричного обґрунтування на переконливих прикладах, взятих із повсякденної неспеціалізованої мови. Отже, стилістика повсякденної мови є свідченням зв'язку між мовою та індивідуальним сприйняттям дійсності, що є важливим для розуміння особливостей мови медійних джерел.

Мова засобів масової комунікації на сьогоднішній день вивчається на різних рівнях та у численних напрямках, пріоритетність яких визначається природою жанрів або механізмами впливу на аудиторію. До останнього належать розвідки з питань мовної оцінності й емоційності, і зокрема, метафоризація мовного простору сучасних ЗМІ (*Н. Трач, 2014; Л. Одинецька, 2017; О. Ільченко, 2019* та інші).

Найчастіше метафори зустрічаються в інформаційно-аналітичних текстах, що сповіщають про основні або ж нагальні новини країни і світу. Метафори є доволі поширеним мовним інструментом в текстах англomовної преси. Це пояснюється їх високим експресивним потенціалом, образністю, здатністю ефективно реалізувати авторський задум та вплив на аудиторію. Публіцистичний текст, що вміщує різноманітні метафори, «оживає», надає можливість побачити уявний малюнок та спрощує розуміння прочитаного.

Опис семантичної природи метафоричних моделей являє собою одне з актуальних завдань лінгвістики, оскільки саме метафори, по-перше, виокремлюють значущі об'єкти, події та сфери буття, а по-друге, суттєво впливають на оновлення лексико-стилістичного потенціалу мов.

Запропонована розвідка має на меті дослідити сутність метафоричного переосмислення дійсності під впливом основного інформаційного приводу 2020 та початку 2021 року – пандемії COVID-19 та деяких супутніх проблем суспільства. Мовно-стилістичний і семантичний аналіз медійних повідомлень

дозволяє виділити метафори-неологізми – мовні контексти, які народжуються у наш час – час панування руйнівних загроз, приклади ключових (частотних) слів в цих контекстах, а також визначити шляхи оновлення існуючих семантичних просторів метафоричного поля сучасної англійської мови.

Запропонований аналіз публікацій англomовної преси є репрезентативною вибіркою (на матеріалі загальної вибірки 217 мовних контекстів) з журналів та газет “The New York Times”, “The Economist USA”, “The New Yorker”, “The National Geographic”, “The Washington Post” та “MIT Technology Review”.

Метафори в проаналізованих статтях в основному використовуються для опису політичних та економічних подій, проблем охорони здоров'я і довкілля, сільськогосподарської тематики, торгівлі та зрідка для висвітлення культурних і спортивних подій, тим не менш, всі теми взаємопов'язані через глобальні ризики нашого часу.

1. Модуляції наявних мовних кліше

Як свідчать результати аналізу, нагальні події у суспільстві миттєво викликають актуальні сучасному стану речей модуляції існуючих мовних кліше: «the coronavirus that causes COVID-19 *made soon its every way nearly to every corner and crevice of the planet*» [10]. Виділена розгорнута метафора передає масштабність ситуації. Сталий вираз «*make way*», який, в залежності від наявних компонентів, може варіюватися у перекладі (наприклад, «*make way for*» – «поступитися місцем»), в даному випадку означає «просуватися, або прогресувати на власному шляху» [3]. Набувши метафоричного значення, він нагадує, як пандемія поступово «підкорила» майже кожне місце на Землі.

Прості та звичні риси нашого життя, як от родинні стосунки, також не залишаються поза впливом часу. Наприклад, відомо, що на теренах США мовна одиниця «*brother*» вельми поширена у мовленні афроамериканців. Її також можна почути у жаргонному варіанті «bro» – це звертання до знайомих і друзів. Але мова під час пандемії пропонує метафоричний неологізм, поява якого пов'язана з особливостями поширення вірусу: «But, because it is also disproportionately deadly for men and for African-Americans, I worry about how it will affect black men in particular, and have come to use another chilling term to characterize it: a «*brother killer*» [2], пише темношкірий колумніст Чарльз М. Блоу на сторінках *The New York Times*, підкреслюючи, що COVID-19 може бути непропорційно смертельним для людей його раси.

Не менш цікаво спостерігати й окремі випадки поєднання метафор з

метонімією: «the people living *on the edge of society*, existing in the shadows, exempt from *America's sympathies* ... The Cook County Jail in Chicago has emerged as a *hot spot* for the coronavirus» [2] – своєрідний «мовний букет» стилістичних прийомів вже вказує на глобальний руйнівний ефект не лише від пандемії, але й від кризи суспільства. Метафори «*on the edge of society*» та «*to exist in the shadows*» виконують узагальнюючу роль, тоді як абстрагують проблеми збільшення безробітних, прогресуючу кількість населення без постійного місця проживання, та погіршення кримінальної ситуації – саме тут знаходяться найуразливіші ланки («*hot spots*»).

Варто зазначити, що проста стерта метафора “hot spot” наразі, коли весь світ потерпає від загрози та намагається всіма можливими засобами долати пандемію, набуває сумної актуальності та підтягує семантично споріднені фігури мовлення:

- «Ohio would now have enough capacity to do intensive testing *in hot spots* and to test the contacts of those infected, helping guide him through *gut-wrenching decisions* about the balance between getting the *economy going again* and keeping people from spreading the virus» [10]. Проста загальна метафора «*gut-wrenching decision*» показує емоційно болісні, важкі рішення, що необхідно прийняти заради поліпшення медичної та економічної сфери (передано простою стертою метафорою «*economy goes again*») Сполучених Штатів Америки.

- «in Albany, Ga., a *hot spot* for the disease, a hospital finally figured out a way to run its own coronavirus tests» [11]; «Miami-Dade County, the county *hardest hit* by the coronavirus in Florida and where a stay-at-home order remains in effect» [11]. Метафора «*the hardest hit*» є простою стертою та приховує образ ворога, який наносить нещадні удари по здоров'ю міського населення Маямі у штаті Флорида, США.

- «And how do we get the tests to the right people and make sure that we don't have something brewing that we failed to pay enough attention to and it becomes a *huge fire*» [10]. Виділена проста загальна метафора, як і «a hot spot» експресивно пов'язана з вогнем та жаром, що означають важкість та запеклість боротьби за виживання.

- «The entire *country is now red*. The *pandemic has jammed the chum* of social life, *pausing human interaction*» [9] – розгорнута метафора, що передає загрозливий стан у країні. У першому реченні фігура мовлення базується на символізмі червоного кольору у Західних культурах, де він сигналізує про небезпеку. Тобто, уся країна охоплена «полум'ям» хвороби та «заблокована» коронавірусом, що зупинив соціальне життя та розваги.

- «*Hard-hit cities will feel abandoned*» [7] – розгорнута метафора, яка знов нагадує, що весь світ став «гарячою точкою» запеклого протистояння людства і хвороби, внаслідок якої міста будуть «відчувати себе покинутими».

- «During these *virus-haunted days of padding around the house*, anxiously taking in news and visiting my friends via video chat ...» [10] – компоненти розгорнутої метафори: проста загальна метафора «*virus-haunted days*», яка доповнює контекстуально-синонімічний ряд «гарячої точки» як епіцентра загрози, та «*padding around the house*» («*to pad*» – «помістити шматочки м'якого матеріалу в щось, щоб зробити його м'яким, надати йому іншу форму або захистити те, що знаходиться всередині» [3]), що, можливо, вказує на карантинний захист від вірусу у власному помешканні, або на добовий перехід на домашній гардероб: м'які капці й зручний одяг.

Відомо, що з метою захисту країн та міст від COVID-19 уряди обмежили багато шляхів сполучення, на що мова відреагувала метафорою-неологізмом: «we visited the *zombie subway station*» [10]. Згідно із семантичним описом та перекладом, «*zombie*» – «лякаюча істота або мертва людина, яку повернули до життя, але без людських якостей та душі» [3]. Прихильникам сучасної фантастики, і не лише їм, добре відомий феномен «зомбі апокаліпсису», тобто фантастичного сценарію краху людської цивілізації. Проте у часи пандемії фантастика майже стала реальністю – покинуті населенням через карантин станції метро демонструють риси постапокаліптичної ситуації. Цей факт підтверджують й інші приклади:

- «Hidden within \$16 trillion corporate debt market are many potential troublemakers, including the *zombies*» [11] – у вигляді простої адаптованої метафори, медійні джерела згадують «*zombies*» – в цьому випадку вони символізують компанії, які заробляють занадто мало навіть для здійснення процентних платежів за своїм боргом, і виживають лише шляхом видачі нового боргу: їх схожість із зомбі у механічній поведінці, непоміркованості невеликого бізнесу – саме це стає базою для метафоричного перенесення.

- «... but, after the quarantine began, the subway was deserted and both side entrances were chained shut. An infrared temperature *gun to the forehead greeted anybody who arrived at the main gate*» [10]. Зрозуміло, що виокремлений у наведеному контексті приклад не без сарказму змальовує ситуацію, як до відміни транспортних сполучень на входах до станцій чи вокзалів проводили тестування та вимірювання температури за допомогою спеціального оснащення.

Пригадаємо, навесні 2020 року влади багатьох країн закрили всі навчальні заклади, крамниці (крім продуктових і аптек), а також бари і

ресторани; масові збори було заборонено та майже всі спортивні заходи скасовано. Важкі часи у житті людства описано метафоричними виразами у журналі *The New Yorker*:

- «The restaurant was a *no-nonsense family-run spot*» [10] – за допомогою простої загальної метафори ми майже відчуваємо сум ньюйоркців за звичними розвагами – вільним часом з родинами у закладах дозвілля.

- New York became “a *ghost town in a ghost nation on the ghost planet*” [10] – приклад іншої розгорнутої метафори, що втілює місто, яке було жвавим у минулому, але наразі стало «привидом». Гіперболізація, яку використовує автор контексту, прямо вказує на призупинення жвавої діяльності на час карантину.

На певну наукову увагу заслуговують і нові семантичні модуляції відомих зооморфних метафор, наприклад «a rabbit hole» [11]. Просуваючись звивистою стежиною («the tortuous path»), сучасні медичні працівники «looking down a lot of *rabbit holes* trying to figure out how we are going to get those test kits here» [11]. Згідно із загальним визначенням, сполучення «the tortuous path» має пряме значення (на відміну від, наприклад, переносного «a tortuous argument»), проте в контексті мовної та суспільної ситуації набуває рис загальної метафори («тернистий шлях»), адже вказує на чималі зусилля та ризику. Інша проста загальна метафора – «a rabbit hole», буквально означає «будинок тварини у землі». Але метафорично це «кроляча яма», образ якої закріпив у класичній літературі Льюїс Керролл 1865 року («Пригоди Аліси в країні чудес»). У вступному розділі «Вниз по кроликовій норі» Аліса слідкує за Білим кроликом та потрапляє через тунель до дивного, сюрреалістичного світу і небезпечних місць, сповнених різноманітними подіями та персонажами. Так і лікарі планети зазирають у невідоме, борючись з небезпечним вірусом та його непередбачуваними наслідками.

У промовах політиків – жанрі, який завжди відрізняється високим рівнем метафоричності з метою впливу на аудиторію, також можливо спостерігати модуляції відомих метафоричних контекстів. Наприклад, губернатор штату Колорадо Джаред Поліс у прес-релізі нагадує, що не варто сподіватися на магічне зцілення, а треба активно працювати в напрямку уповільнення поширення коронавірусу: «There’s no *silver bullet* that will solve this pandemic until there is a cure so we must have a multifaceted and bold approach in order to slow the spread of the virus, keep our people safe and help our economy rebound» [13]. За відомою метафорою – «silver bullet» – тут стоїть негайне та надзвичайно ефективне рішення проблеми, що постала перед людством. Ця метафора паралельно розкриває багатий

культурологічний контекст: найвідомішим користувачем срібних куль в культурній спадщині Америки був Одинокий Рейнджер. Ковбойський серіал, який оспівував цього героя, транслювався з 1933 року по радіо, а пізніше став дуже популярним телешоу. Проте, віра в магічну силу срібла, особливо зброї, виготовленої зі срібла, дуже давня. У книзі XVI од Горація йдеться про те, що Дельфійський Оракул радив Філіпу Македонському боротися зі срібними списками. Посилання на використання срібних куль датуються кінцем XVII століття. На початку XIX століття укріплюється віра в їх використання як єдиного способу знищення злих надприродних істот. У XX столітті цей термін був прийнятий в інших контекстах як спосіб боротьби з лихом.

«*We are at war with a virus*» [10] – розповсюджена наразі у медіа новинах проста загальна метафора війни для опису загрози, яка не кваліфікується як військова. Військові метафори підкреслюють нагальність, яка лежить в основі впливових політичних рішень, таких як закриття шкіл, запровадження заборон на подорожі, призупинення економіки у всьому світі: «The president of France, Emmanuel Macron, declared that *the country is «at war» with the coronavirus*» [4]. Образи переднього краю нових часів переконливі, вони визначають ворога («*a virus*»), стратегію боротьби («*gut-wrenching decisions*», «*the tortuous path*»), загрозу загального знищення («*a ghost planet*»).

2. Оновлення семантики стертих метафор

Загроза з боку вірусу викликає боротьбу не лише за життя, а й за стан економічної сфери, яка, за метафоричним виразом із наступного контексту, страждає на біль, як людина: «If tens of millions of people become sick and millions die, *the economy suffers*» [7]. Метафори в текстах публіцистичного стилю негайно та кмітливо інформують аудиторію:

- «That's why the Federal Reserve took aggressive easing measures on Sunday, that were straight out of the 2008 *crisis playbook*» [11] – отже, зі знанням рис попередньої кризи, на що вказує проста загальна метафора «*crisis playbook*», влада США планує вповільнити глобальну рецесію, віднаходячи способи відродження економіки у зв'язку з суворими заходами карантину.

- «Stock Markets were *in free fall*; trading was halted again on the New York stock exchange after steep plunges triggered an automatic “circuit breaker”» [4] – розгорнута багатокomпонентна метафора. «*Free fall*» проста стерта

економічна метафора, що означає швидкий неконтрольований спад економіки, а у прямому значенні – випадок, коли щось чи хтось швидко потрапляє під вплив сили тяжіння та починає падіння. До того ж, «*circuit breaker*», за визначенням Cambridge Dictionary – частина обладнання, що зупиняє потік електричного струму, та використовується для запобігання пошкодження проводів і обладнання, що підключені до нього [3]. У реченні вираз «*circuit breaker*» є простою адаптованою метафорою, що показує раптове зупинення розвитку торгівлі та бірж у Нью-Йорку.

«Anthony S. Fauci, the nation's top infectious-disease expert, warned governors to avoid *leapfrogging crucial milestones* before reopening» [4]. Семантика виразу «*leapfrog*» походить від дитячої гри, в якій низка дітей нахиляється вниз, а одна дитина стрибає через них раз за разом, та, щоб поліпшити свою позицію, швидко проходить повз або над чимось, що блокує шлях. Отже, проста адаптована метафора тут вказує на можливість створення дійсно значного ризику для здоров'я працівників при максимально швидкому відкритті підприємств.

Пригадаємо, за можливості, деякі компанії своєчасно перейшли в онлайн режим праці, та, не зважаючи на це, велика кількість працівників у різних сферах тимчасово залишились без місця роботи: «We are suddenly *physically frozen* at this moment» [10]. Але є і добрі новини, особливо для тих, хто вже працює за допомогою інтернет-технологій: «*Tech giants* are profiting – even as the *global economy tanks*» [14] – заголовок статті, що складається з двох композиційних загальної та адаптованої метафор, які розкривають головний зміст повідомлення про економічну ситуацію компаній («*tech giants*») в Силіконовій долині. Стаття й надалі містить велику кількість простих та розгорнутих метафор, пов'язаних з економічними діями та процесами: «...the broader stock *markets tanked* in recent weeks, but share prices of *Amazon and Microsoft* hit at or near records. The *tech giants'* deep pockets will enable them to withstand the coming global economic recession, ... analysts expect to be the biggest *shake up of the tech landscape* in years. The *crash* was seen as a crisis of Silicon Valley's own making, as *money flooded into* thousands of frothy, *pie-in-the-sky start-ups*» [14]. Узагальнено іменник «*tank*» означає важку броньовану самохідну бойову машину, озброєну гарматами для захисту своїх позицій. Мовна одиниця також стала сленговою: за визначенням *Urban Dictionary* означає «гравця-героя, як правило, в MMORPG, що може взяти на себе основний тягар атак агресора в той час як інші гравці зазнають шкоди; або ж людину яка є надзвичайно сильною та витривалою» [13]. У наведеному контексті також міститься «*tech giants*» –

метафора організацій, що мають значні фінансові ресурси: «*deep pockets*», «*hit the records*» та «*money flood into ... start-ups*». Розгорнута метафора «*shake up of the tech landscape*» вказує на радикальні зміни в тому, як масштабні компанії почали організовуватись та розвивати свої можливості, незважаючи на умови під час розповсюдження вірусу: «Today, tech giants occupy those *top spots* (проста метафора-кліше)» [14]. З огляду на це, «many of the traditional industries expected to suffer ... the same industries that *have been gradually gutted* by technology since the last recession» [14]. За визначенням *Cambridge dictionary* «*gut*» має два визначення: «видалити внутрішні органи тварини, особливо при підготовці до поїдання; та знищити або видалити внутрішні частини будівлі» [3]. У метафоричному плані означає поступове подолання конкурентів та вихід на лідерські позиції.

Майже жодна зі сфер суспільного та професійного життя у світі (окрім тих, що, як бачимо, вийшли на новий щабель розвитку) не залишилась неураженою наслідками пандемії. Поряд з економічними, засоби масової інформації сповнилися повідомленнями про стан сільського господарства, яке однаковою мірою потерпає від поширення COVID-19. Коли ресторани та школи закриті, великі ферми змушені знищувати мільйони фунтів свіжої продукції, яку вони вже не можуть продати:

- «*Eventually the plant ran out of storage*» [11] – проста стерта метафора, яка має на увазі, що вільного місця для зберігання продукції не залишилось.

- «*As produce rots in the field, one Florida farmer and an army of volunteers combat «a feeling of helplessness»*» [14] – проста загальна метафора показує непосильні часи для агрокультурного виробництва, що як на війні «воює» з безвихіддю та безпомічністю. Знов бачимо відомі, але з відтінком впливу часу, метафори війни, які яскраво описують ситуацію у сільському господарстві та торгівлі в цілому. Але такі скрутні часи не лише для фермерів, але й для населення Америки, що показано розгорнутою метафорою: «*in the most agonizing instances, hungry mouths are just a few miles from rotting crops, separated by economic turmoil and ruptured supply chains*» [10]. Проста стерта метафора «*hungry mouth*» відображає залежність людей від постачання продуктів, а також їх нестаток, через фінансові проблеми з постачанням, на чому також базується явище парадоксу: «*hungry mouths are just a few miles from rotting crops*». Ті ж, хто дізнався про карантинні обмеження завчасно, отримують сумнівний шанс: «*shoppers are moved by nostalgia and hunting for longer shelf lives, are returning to old standbys...*» і купують «*foods that could sit on their shelves for months*» [11]. Весь цей процес «*is a low entertainment game that we've been playing*» [11]. Отже, метафорою часів шатдауну стає

сумнівна гра у «полювання» на їжу.

На жаль, як свідчать медійні повідомлення, людьми керують не тільки раціональні думки стосовно запасання їжі чи ностальгія за забутим, а й паніка – головний ворог під час масових епідемій чи катаклізмів: «people gathered “*Armageddon baskets*” filled with expensive things» [10]. Культурний маркер та стерта метафора «Армагедон» – як фінальна війна між добром і злом у день Страшного Суду – в сучасному контексті є дескрипцією збору речей, які максимально потрібні для того, щоб залишатися живим. З огляду новин та опитувань: «toilet paper and canned beans are treasured» [10]. «*Treasure*» – дуже цінні речі, як правило, у вигляді дорогоцінних металів, каміння чи грошей. Проста загальна метафора у реченні зображує, що таким рідкісним товаром і став звичайний засіб гігієни та консервовані продукти через хворобливий стан свідомості та панічні настрої суспільства.

Сферу спілкування в інтернет-мережах також не оминув цей вплив: «Your Facebook feed leads you to believe that it’s a commodity more precious than gold» [10]. На вебсайті в соціальній мережі Facebook, News Feed – це список оновлень на власній сторінці у стрічці новин. З метою організації цих історій, щоб їх користувачі могли бачити найрелевантніший вміст та найпопулярніші новини, Facebook використовує ранжування – у такий спосіб дописувачі дізнаються, що зараз у тренді, як, наприклад купівля товару, а через масовий шерінг, можуть вдаватися до панічних настоїв.

Нелегкі часи спіткали й сферу торгівлі та її двигун – рекламу: «Magazines were on rocky ground before the coronavirus started spreading across the globe, and the industry is now in free fall. Luxury companies, who provide the ads that are the lifeblood of fashion and lifestyle publications, have cut or frozen their marketing budgets» [11]. Виділені прості стерті метафори «*in free fall*» та «*the lifeblood*» передають виклики, з якими стикаються модні ЗМІ, корпорації та фешн-івенти, адже без постійної реклами, «джерела життєвої сили», найважливішої для постійного успіху, вони не зможуть існувати. Метафоричне перенесення ґрунтується на визначенні слова «*blood*» як червоної рідини, яка посилається навколо тіла серцем, і несе кисень і важливі речовини до органів і тканин [3]. Проста загальна метафора «*on rocky ground*» також вказує на складний чи важкий період, з великими підйомами та падіннями. «*The shift in apparel from suits and heels to working-from-home leggings and sweats*» [11] – виокремлений метафоричний контекст разом із наступним: «... have mourned the end of the fashion show that was the street – the daily swirl of color...», стилістично обробляють ситуацію, а саме сумну картинку безлюдних вулиць, яскраві барви яких зникли або перетворились на невразливий повсякденний

хатній одяг.

Парадоксальність вимушеного стану підкреслює наступна розгорнута метафора – контекст, в якому йдеться про пошук активних розваг тими, хто в умовах, що склалися, вимушено «прикований до ліжка»: «the great activities for the *housebound*» [11]. Коронавірусна хвороба ніби множить ряд власних контекстуальних синонімів: «Americans show signs of *quarantine fatigue*» [14] – проста метафора-неологізм передає втому американців від власних будинків, буденних справ та одноманітності. І ще один приклад: «...if you're a gamer, a *movie buff* or just a person suffering from *cabin fever in quarantine*...» [11]. Проста метафора-неологізм «a *movie buff*» у звичайній ситуації вказує на людину, яка багато із задоволенням дивиться кіно. Але під час карантину на таке хобі люди починають майже хворіти через відсутність інших розваг. Проста метафора-неологізм «*cabin fever in quarantine*», як і «*quarantine fatigue*» вказує на фізичні відчуття та нездужання, і це вже не просто роздратованість, а лихоманка.

«We've also been looking for ways to beat back the boredom and loneliness of coronavirus quarantine, turning the outlets like *Zoom cocktail hours* and *Netflix parties* where we *binge watch* "Tiger King" with friends and family we may not actually get to hug for month» [11] – розгорнута метафора відображає реалії існування на початку 2020, а саме віртуальне єднання з близькими, які наразі фізично недосяжні. «The Internet is more than a *virtual showroom* for conventional work – it's a category-evading *artistic medium in its own right*. *Binge-watchers* can catch a three-part musical episode of Shana Moulton's surreal pseudo soap opera» [10] – приклад іншої розгорнутої метафори, що складається з простих загальних метафор, та зображує Інтернет-простір з його власними правилами.

Неодноразово використана метафора-неологізм «*binge watch*» у наведеному вище прикладі втілює новітню реальність: лімітованість можливостей розважитись на карантині. Окремо дієслово «*binge*» означає вживання їжі та пиття в надлишку. Мовне поєднання набуло популярності в останні роки зі зростанням потокових розважальних служб, які, як правило, випускають цілі телесеріали чи сезони без рекламних перерв. Однак, за даними наукових досліджень (Університет Техасу, Остін), така практика може бути ознакою депресивного стану та призводити до небезпечних розладів нервової системи).

Певні загрози постають і перед юними членами суспільства, метафоризацію коронавірусних часів для яких спостерігаємо у наступному контексті: «When our kids are *cooped up at home*, they're going to *turn to tech*.

For many households, this is where *the battle lines are drawn*. New tech is tempting, and our kids will always be asking for the next thing on their *tech horizon*» [14]. Вираз «*the battle lines are drawn*» використовується як індикатор лінії вогню між батьками з їх обмежувальними стратегіями, та нащадками, що прагнуть цілком зануритись у горизонти інтернет-пригод.

На щастя, бездумне поглинання медіа-контенту не стає вироком для усього людства, адже з'являється і протилежна тенденція: з більшою самосвідомістю замислюватись «*how to create screen-life balance when life has shifted to screens*» [11], адже у часи всесвітньої самоізоляції «*screens have become our portals to the outside world*» [11]. Представлені прості метафори описують нові умови онлайн-існування.

І сама всесвітня павутина набуває нових властивостей та завдяки метафоризації перетворюється на «живий» аналог гостинного господаря, який приймає нас у себе та веде емоційний літопис сучасності: «*as we self-isolate, the Internet has become host to an ambient crowdsourced documentary of the time, and video is the anxious medium of social life*» [10]. Відео-ресурси та комунікаційні програми для онлайн викликів і чатів є місцем зустрічі, яке все ще викликає тривожність у людей, що побоюються оволодіння новими технологіями.

- «*Fortnite (a Virtual Reality game), for example, has become a venue for concerts and other large virtual gatherings*» [11] – проста загальна метафора вказує на зміну «формату» та місця зустрічей на безконтактний віртуальний варіант.

- «*Animal Crossing, a whimsical Nintendo Switch game, has become a surprise quarantine hit*» [11] – проста метафора сучасності примушує по-новому лунати звичне слово «хіт» і вказує на «вибух» продаж нової гри (реліз відбувся у березні 2020 року). Таким чином, автор статті надає перевагу віртуальному життю та «*hoped it would give ... a break from daily doomsurfing*» [14] – проста метафора-неологізм, яка, за словником *Merriam Webster*, з'явилась лише 22 квітня 2020 року та посиляється на тенденцію продовжувати «серфінг» або прокручування поганих новин, хоча ці новини сумні, огидні чи гнітючі [9]. Отже, багато людей знаходять себе такими, що постійно та некеровано читають погані новини про COVID-19, і «doom» (позначає темряву і зло, звідси його використання (як правило, антагоніста) імен персонажів, таких як *Judge Doom* (від «Who Framed Roger Rabbit»), *Doctor Doom* («Fantastic Four») та в таких назвах, як «Indiana Jones and The Temple of Doom») потроху їх поглинає. В свою чергу дієслово «surf» є метафорою блукання просторами Інтернету.

«In our self-isolation, video has replaced social life, and TV is *grappling* with a new reality. Live streaming, which once seemed to presage *the dissolution of human intimacy*, now looks like its *preservation*» [10] – так розгорнутою метафорою змальовано оновлення поглядів на людські захоплення. Згідно з тлумаченням від *Cambridge Dictionary*, «grapple» означає боротися, особливо для того, щоб отримати виграш [3]. Отже, телебачення має двобій з новим способом життя людей, та займає виграшну позицію. Більше того, потокові медіа сервіси, що раніше були негативною частиною та заважали стосункам між людьми, наразі є невід'ємним атрибутом позитивного дозвілля.

«With so much of *life transported online*, there is huge satisfaction in the tactility of board games ... And many of them are beautiful, *eye-candy confections of color and shape*» [11] – прості загальні метафори, які вказують на оновлення давно забутого хобі – різноманітних настільних ігор, що наразі можуть конкурувати з Інтернетом.

Не зважаючи на переваги вільного доступу до Інтернет-ресурсів, є низка недоліків цього ресурсу дозвілля під час карантину. Використовуючи тактику кодування, відому як «web-scraping», сайти нелегально збирають дані з різних джерел по всьому світу: «The aggressive and deadly *coronavirus* is *unimpressed and unimpeded by the bluster of a con*» [10]. Про те, що така селекція пов'язана з діяльністю проти закону свідчить проста адаптована метафора «*the bluster of a con*». За визначенням словника, «*bluster*» – бурхливий гучний порив (наприклад вітру), а «*con*» – хитрість задля отримання грошей або змушування зробити те, що хочуть шахраї [3]. Таким чином, з метафоричного виразу зрозуміло, що не лише загальних користувачів мережі Інтернет стало більше, а й онлайн злодіїв та їх злочинних схем під час самоізоляції. «Today's cyber-attackers are *masters of disguise*» [4] – проста метафора-неологізм, що також вказує на шахраїв, здатних знищити всі сліди в чужій історії пошуку, хмарному сховищі чи на уразливих пристроях. І навіть власний «*coronavirus bunker*» [10] не в змозі захистити людей від усіх проблем та негараздів. Зазвичай, бункер – притулок, як правило, під землею, який має міцні стіни для захисту людей всередині нього від куль чи бомб. У метафорі-неологізмі «*coronavirus bunker*», бункер описує власні будинки, які мали б захищати від вірусу.

В часи карантину та самоізоляції особливої актуальності набувають такі прості та звичні компаньйони, як домашні улюбленці. Психологи та ліцензовані клінічні соціальні працівники Медичного центру для тварин в США пропонують психологічну терапію з тваринами: «but unlike our *virtual companions* (проста метафора-неологізм, що вказує на гаджети), а pet is

actually on our sofa alongside us, breaking through the isolation» [11]; «*bringing a new life* (проста загальна метафора) into a home is an act of optimism» [11], навіть якщо такий місіонерський вчинок може означати додаткові фінансові труднощі, адже домашній улюбленець є «*another mouth to feed at a time when millions of households are facing the prospect of financial hardship*» [11].

До топових хобі, які актуалізує пандемія, безперечно належить приготування їжі, на яке раніше не вистачало часу: «*Pasta is an excellent vehicle for vegetables. Noodles of any shape are a blank slate for just about any veggie loitering in your fridge*» [14] – приклад розгорнутої метафори, яка пропонує використання простих наявних продуктів у нових стравах. Стерта метафора «*blank slate*» з'явилась у мові дуже давно, і по суті є дослівним перекладом латинського виразу. На думку філософів античності, немовлята народжуються зі свідомістю, яка по суті є «порожнім, чистим листом». Цей початковий стан психічної порожнечі мав назву «*tabula rasa*» (від латинського виразу, що перекладається як «гладка або стерта дошка»). Британський філософ Джон Локк відстоював схожий погляд у своєму «Нарисі про розуміння людини в 1690 році», тому пізніше цей термін набув широкої популярності в англійській мові. У наступні роки з'явилося символічне поєднання цього терміну із чимось, що існує у своєму первісному стані і що ще може бути змінено зовнішніми силами чи людиною.

Нового змісту набувають і такі звичні нам речі, як, наприклад, сауна або бульбашка: «The researchers cautioned that little is known about heavy breathing during aerobic exercise and how it affects viral spread. But they had plenty to say about fit, spit ... and *facial saunas*»; «in effect, the mask turns the bottom half of your face into a *mini-sauna*» he says, leading to a buildup of sweat under the mask and a related rise in nasal secretions» [11]. Вирази «*facial saunas*» та «*mini-saunas*» є простими метафорами-неологізмами, що належать до біологічних процесів випаровування та дихання у медичній масці.

«Jeffrey Shaman, a Columbia University epidemiologist, says establishing an effective perimeter means limiting travel and any contact with people outside the team- or league-approved *bubble*» [14]: виклики, що стоять перед найбільшими спортивними лігами в США є складними і нові умови тренувань зобов'язують усіх дотримуватися формату метафоричної безпечної «бульбашки». «It's a *bubble*. You're going to be *in sports jail*, in essence» [14] – композиційна загальна метафора «*a bubble*» та проста загальна метафора «*a sports jail*» позиціонують закритий простір для спортсменів, який зменшує ризик зараження, однак позбавляє спостерігачів та фанатів. І цей

синонімічний ланцюг метафор продовжує поширюватись: «The league has explored staging its games *in a handful of carefully selected cities* and venues where exposure to the virus might be minimal, according to one team executive familiar with the discussions» [14].

3. Метафори супутніх глобальних проблем

Отже, як помітно із числених прикладів стилістично-навантаженої реакції медійного простору на подію номер один у світі, не залишилося майже жодної сфери життя, яка б не дала метафоричної «відповіді». Долучається до цього і природничо-науковий сектор. Наприклад, з нагоди 50-тої річниці Дня Землі, що відзначається щорічно у квітні, журнал «The National Geographic» видав двосторонній оптимістично-песимістичний номер, у якому розкриті екологічні риси минулого півстоліття та прогноз світу, який наші нащадки населятимуть у 2070 році у соту річницю Дня Землі: «The public desire for action is *bursting forth on the streets ... Just as in 1970, the electric crackle of cultural change is once again in the air*» [9] – розгорнута загальна метафора, що передає всезагальне занепокоєння екологічним станом планети та готовність активістів діяти задля покращення ситуації. Більше того, адаптована метафора «the electric crackle of cultural change is... in the air» означає статичний електричний розряд, який утворюється, коли людина, наприклад, знімає синтетичний одяг. Метафора вказує на спіральний розвиток цивілізацій і той факт, що активні верстви суспільства усвідомлюють ознаки біди, а їх енергія боротьби «потріскує у повітрі».

У наші непрості часи спеціально організовані програми фінансують та сприяють розгортанню заходів з прибирання відходів, навчальних кампаній і нових способів стимулювання утилізації. З метою привертання уваги, як проекти, так і їх реклама, поширено використовують відомі кліше і стерті метафори з оновленим семантичним навантаженням: «Project Butterfly is helping innovative solutions *take flight to fight Africa's plastic waste challenge*. Just as a caterpillar transforms into a butterfly, the project is *reshaping mind-sets, communities, and plastic waste in areas plagued by pollution and poverty*» [9] – розгорнута загальна метафора, яка простежується у двох послідовних реченнях та підсилюється порівнянням. Проста адаптована метафора «take flight to fight» вказує на швидку реакцію задля подолання проблем. Залучаючи соціолінгвістичний та соціокультурний контексти зазначимо, що вказаний вираз найчастіше використовується гангстерами чікано у південній частині США, отже метафора підкреслює, що на забруднення довкілля очікує безжалісна бійка. Інша метафора – «be plagued by» – буквально означає

«заподіяти комусь або чомусь труднощі чи страждання, особливо повторно та постійно» [8]. Метафоричне перенесення відбувається на основі мовної одиниці «*plague*», що називає епідемічне захворювання, яке спричиняє високий рівень смертності.

Щоб уникнути катастрофічних змін клімату, людство має «*to combat climate change*» (проста загальна метафора, що базується на термінології війни), зберегти зникаючі види тварин та забезпечити необхідні екосистемні послуги для населення Землі, адже «*we could find ourselves in a mass extinction. But we are not there yet, and if we don't paralyze ourselves with despair, we can still change course*» [9] – розгорнута метафора, що показує можливий кінець існування, та перспективний вихід із ситуації, якщо відбудеться зміна напрямку, яким ми рухаємось. Позаяк, «*the world is a living laboratory – the source of exploration, creation and inspiration*» [9] – розгорнута загальна метафора, що передає значущість планети та її ресурсів.

Проте, «*individual acts alone can't fix global ills*» [9] – проста загальна метафора, що ретранслює масштаби загрози, спричинені людським споживанням різноманітних ресурсів. Такі контексти непоодинокі:

- «*Air choked with toxic fumes from burning wastes*» [9] – спостерігаємо стилістичне явище парадоксу (повітря, яке за своєю природою є легким та прозорим, перетворюється на важку субстанцію, «блокується»), що базується на метафоричному переносі та показує жахливе забруднення атмосфери. За визначенням *Merriam Webster Dictionary* дієслово «*to choke*» – перевірити або заблокувати нормальне дихання шляхом стискання або пошкодження трахеї» [8].

- «*Our Mother Earth is rotting with the residue of our good life. Our oceans are dying, our air is poisoned*» [9] – розгорнута метафора, що складається з ряду простих загальних метафор, які зображують глобальну загрозу. Символічне поєднання *Mother Earth* у широкому міфологічному контексті втілює образ богині, але рідко хто згадує, що коріння цієї метафори знаходиться у біблійній теології Старого та Нового Завітів. Образ землі як матері, яка сумує, – це тема, що повторюється та використовується в Писанні для символізації руху від трагедії та втрати до початків надії. Цей багатогранний образ, використаний у сучасному контексті, підштовхує до міркування про екологічні питання, до пошуку людської цілісності в епоху технологій та дослідження взаємозв'язку біблійної думки з універсальним процесом утворення міфів. Більше цього, це найглибше торкається людських пошуків загубленої матері для відновлення духовного зв'язку з природним світом.

- «*Larger storms, droughts, and floods are already hurting the world*» [9] – проста загальна метафора, яка показує, що не лише людина наносить шкоду Землі, а й природні катастрофи, які, в свою чергу, загрожують популяції всіх живих істот.

- «*The beauty of such landscapes is quickly passing away*» [9] – проста загальна метафора, в склад якої входить евфемізм “pass away”, толерантний ідіоматичний вираз для сповіщення про смерть. Таким чином, помирає і природа.

- «*Plastic threat*» [9] – проста загальна метафора, яку використано у повідомленні про те, що за оцінками науковців, 8,8 мільйонів тонн пластикових відходів потрапляють в океан щороку, вбиваючи мільйони морських тварин та риб.

- «*A high-desert region hit hard by drought and sky-high temperatures. Heat stress in the city hits low-income neighborhoods harder than wealthy ones*» [9] – прості загальні метафори сповіщають про «напади» спеки. Далі контекст розгортає прогноз: до 2070 року клімат у Феніксі, Аризона, вже й так спекотний, зрівняється за пекучістю з кліматом Джамалі-Чаукі в пакистанській провінції Белуджістан. Такі кліматичні зміни та їх вплив очікуються по всій земній кулі.

Інша актуальна проблема, що виникла за минуле півстоліття, стосується флори та фауни, збереження видів на межі зникнення та глобального вимирання:

- «*For many Earth's creatures, time is running out*» [9] – проста стерта метафора, передає обмеженість часу на існування певних видів.

- «*Many more need help, including these animals that conservationists are trying to pull back from the brink*» [9] – проста загальна метафора, що знов показує тварин на межі вимирання, які потребують нашої допомоги.

- «*Cotton-top tamarin this tiny, longhaired monkey lives only in the tropical forests of Colombia, where agriculture and urban growth have led to a significant population drop in the past few decades*» [9]. «*Urban growth*» – проста стерта метафора, що зображує приріст населення до міст та передмість; проста стерта метафора “population drop” на противагу зображує зниження чисельності приматів.

- «*Births in captivity have brought hope that more breeding programs can save the species*» [9] – проста загальна метафора, яка, у супереч песимістичним прогнозам, розкриває можливе вирішення проблеми зникнення різновидів тварин – селекційне розведення у спеціалізованих закладах.

На щастя, є і деякі позитивні зміни: «Meanwhile, resources such as steel and aluminum are far from running out (проста степта метафора), and generally cost the same or less. In the history of our species, nothing like *this gush of good fortune* has occurred before» [9]. За *Cambridge Dictionary* слово «gush» має визначення великої кількості рідини або газу, що швидко тече або протікає [3]. Тим самим, під метафоричною конструкцією «*gush of good fortune*» мається на увазі сприятливий стан природи та ресурсів, на який не впливають можливі негативні наслідки, але ж це – сигнальний стан для майбутнього покоління.

«*Fighting for their future: ice sheets are melting and temperatures soaring as millions of young people come of age. They're tired of waiting for leaders to act*» [9] – проста загальна метафора, транслює запеклу боротьбу планети за життя, і водночас баталію молодих активістів. «Their photos often appear side by side, like bookends framing the long campaign by young people to persuade adults to take significant steps to *fight climate change* (проста загальна метафора). Greta Thunberg, the swedish teen activist, is the latest child to *sound the alarm*» [9]. «To sound the alarm» – буквально, вираз означає активувати сигнал тривоги, та стає метафорою-кліше – попередженням для інших про небезпеку та ризик. «Thunberg joined local students on stage: “right now the world leaders keep acting like children, and *somebody needs to be the adult in the room*”» [9] – проста метафора-кліше, що є зверненням до всіх дати раду ситуації. Вираз зазвичай використовується для того, щоб сказати, що хтось поводить зріло і відповідально, а більшість інших – ні. Іноді ця фраза використовується як заклик до політиків та інших, хто сперечається. Їх закликають спільно працювати над вирішенням проблем. Люди хочуть, щоб вони діяли як дорослі, а не підлітки чи діти, що передано простою загальною метафорою: «It is incredible that *kindergartners* can grasp this as a problem and politicians can't» [9].

ВИСНОВКИ

За наслідками огляду ми побачили, як за допомогою метафори можна описати, трансформувати і навіть створити на основі існуючого новий зоровий, концептуальний або ментальний простір. Глобальні питання людства у медійних повідомленнях можуть мати приблизне зображення, але завдяки метафоризації складаються умови подання, які є достатніми для розуміння абстрактних понять. Сильна аналогія може допомогти зрозуміти основну подію, процес або вплив – і цей підхід динамічно оновлюється під впливом часу завдяки переосмисленню семантичного простору існуючих

виразів та вдосконалюється шляхом емоційної, кількісної й індивідуальної оцінки ситуації за допомогою стилістичного нашарування.

Метафора структурує аргумент, підкреслює головне через семантичне перетворення. В результаті існуючі формулювання модулюються залежно від використовуваної метафори, а інформація отримує різні рівні пріоритету.

Традиційні стилістичні засоби визначають зв'язки між поняттями (загальні для конкретних) та пов'язують з ними моносемічні терміни через визначення. Саме у такий спосіб сучасні медійні повідомлення виконують своє завдання: припущені рамки дозволяють відкинути зайву інформацію – та зосередитись на тому, що ми вважаємо доречним для твердження, тексту чи проблеми.

Розглянуті контексти англomовної преси відрізняються своєю образністю і виразністю завдяки використанню в них простих, розгорнутих і концептуальних метафор, а також стертих, загальних, адаптованих, креативних метафор і метафор-кліше, які найвлучніше допомагають авторам статей передати новини з різних сфер життя, що значною мірою зазнало змін у 2020 році через глобальну пандемію COVID-19.

Отже, через оновлення семантичного простору існуючих метафоричних контекстів не лише конкретна мова, а й загальний культурний простір розвиваються у напрямку відповідності стану сучасних подій. В дослідженні механізмів цього процесу, на нашу думку, і полягає багатогранна перспектива майбутніх науково-філологічних розвідок.

REFERENCES

- [1] Black, M. (1955). Metaphor. *Proceedings of the Aristotelian Society, New Series*, Vol. 55, pp. 273-294. Retrieved from URL: <http://www.jstor.org/stable/4544549>
- [2] Blow, Ch. The Brother Killer. *The New York Times*. Retrieved from URL: <https://www.nytimes.com/2020/04/12/opinion/coronavirus-black-men.html>
- [3] Cambridge Dictionary. Retrieved from URL: <https://dictionary.cambridge.org>
- [4] The Economist USA. Vol. 434, No 9186, March 21, 2020. Retrieved from URL: <https://www.economist.com/business/2020/03/21/much-of-global-commerce>
- [5] Fauconnier, G. Turner, M. (2008). Rethinking Metaphor. *Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Retrieved from URL: <https://www.researchgate.net/publication>
- [6] Lakoff, G. Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Retrieved from URL: https://www.cc.gatech.edu/classes/AY2013/cs7601_spring/papers/Lakoff.pdf
- [7] MIT Technology Review. (2020). Retrieved from URL: <https://www.technologyreview.com>
- [8] Merriam-Webster's Unabridged Dictionary. Retrieved from URL: <https://www.merriam-webster.com>
- [9] The National Geographic. April 2020. Retrieved from URL: <https://www.nationalgeographic.com>
- [10] The New Yorker. Vol. XCVI, No. 6, March 3, 2020. Retrieved from URL: <https://www.newyorker.com>
- [11] The New York Times. Retrieved from URL: <http://www.nytimes.com>
- [12] Rohrer, T.(2007). The Cognitive Science of Metaphor from Philosophy to Neuroscience. *Theoria et Historia Scientiarum* 6(1):27 Retrieved from URL: https://www.researchgate.net/publication/321457247_The_Cognitive_Science_of_Metaphor_from_Philosophy_to_Neuroscience
- [13] Urban Dictionary. Retrieved from URL: <https://www.urbandictionary.com> The Washington Post. Retrieved from URL: <https://www.washingtonpost.com>